HUFNAGEL LEVENTE

Adatok a Naplás-tó és környéke élővilágához III.

A Naplás-tó és környéke vizi és vízfelszíni poloskafaunája

Vizi és vízfelszíni poloskákat (Heteroptera: Nepomorpha, Gerromorpha) 1991. kora tavaszától 1992. őszéig rendszeresen gyűjtöttem a Naplás-tóból és a Szilas-patak tó fölötti és alatti szakaszából. A vizsgálat célja, hogy adatokat szolgáltasson a Naplás-tó környéke védetté nyilvánítási javaslatához (STOLLMAYERNÉ BONZC, szerk. 1990.) A Szilas-patak vizsgálatát az ELTE TTK Biológus TDK Hidrobiológiai Öntevékeny Csoportja is feladatául tűzte ki. Az állatok befogását háromféle hálóval végeztem. A kb. 1 mm lyukbőségű, nagy méretű hálóval elsősorban molnárkákat (Gerridae) és hanyattúszó poloskákat (Notonectidae) fogtam. Egy kisebb, lapos fenekű hálót a kisméretű felszíni poloskák (Veliidae, Mesoveliidae) gyűjtésére használtam. A harmadik, sűrűszövésű planktonháló búvárpoloskák (Corixidae) számára szolgált. A mennyiségi viszonyok becslésére alkalmas módszereket (BAKONYI, 1977.), bonyolultságuk és időigényes voltuk miatt nem alkalmaztam. Gyűjtöttem a partszéli növényzetből, a vizinövényzet közül, a mélyebb vízből, valamint a parttól távolabbi és közelebbi vízfelszínről és a fenékről.

A poloskák határozását a TTM Állattárában, a fauna füzetek megfelelő kötetei (BENEDEK, 1969., SOÓS, 1963.) valamint Vásárhelyi Tamás néhány, nem közölt határozókulcsa alapján végeztem. A határozások helyességét Ő, és Dr. Bakonyi Gábor ellenőrizte, akiknek ezúton is köszönetet mondok. A víz pH-t és vezetőképességét Radelkis OK-104 potencio- és konduktometerrel mértem.

A gyűjtőhelyek részletes jellemzése a Calandrella egyik korábbi cikkében (STOLLMAYERNÉ, BONCZ, szerk. 1991.) megtalálható, ezért e helyen csak a poloskák szempontjából fontosabb néhány tényre szorítkozom.

1. Naplás-tó: A Szilas-patak duzzasztásával alakították ki árvízvédelmi céllal, Budapest legnagyobb állóvize. Nyugatról beton duzzasztógát, északról és keletről nádas-gyékényes határolja. A tóban intenzív horgászati haltelepítés és fogás zajlik. Vizét időnként részlegesen leeresztik, ami a vízszint drasztikus csökkenése és a nádas szárazra kerülése miatt a poloskák számára kedvezőtlen. Ha a leeresztés ideje az egyes fajokra jellemző intenzív migrációs időszakra esik (BENEDEK-JÁSZAI, 1973.) akkor ez a tényező tovább növelheti elvándorlásuk mértékét. (A víz pH-ja 8.4; vez. kép.: 1.5 mS/cm 25 C-ra korrigálva.)

2. Szilas-patak felső lápréti szakasza: a tóhoz közeli részein duzzasztott, itt a víz enyhén bűzös és meglehetősen eutróf. (A víz pH-ja 8.0; vez. kép.: 1.7 mS/cm 25 C-ra korrigálva.)

A területről kimutatott fajok

Taxa	Gyűjtőhelyek 1.	2.	3.
NEPOMORPHA			
Corixidae			
Micronecta meridionalis COSTA 1860	+	-	-
Közönséges búvárpoloska (Sigara lateralis /LEACH, 1818/)	+	+	+
Rovátkolt búvárpoloska (Sigara striata /LINNAEUS, 1758./)	+	+	+
Callicorixa praeusta (FIEBER, 1848.)	+	-	-

Nagy búvárpoloska (Corixa punctata /ILLIGER, 1807./)	+	-	-
Naucoridae			
Csikpoloska (Ilyocoris cimicoides /LINNAEUS, 1758./)	-	+	-
Nepidae			
Viziskorpió (Nepa cinerea /LINNAEUS, 1758./)	-	+	+
NOTONECTIDAE			
Közönséges hanyattúszópoloska Notonecta glauca (LINNAEUS, 1758.)	+	+	+
GERROMORPHA			
Hydrometridae			
Vízmérő poloska Hydrometra stagnorum (LINNAEUS, 1758.)	-	+	+
Mesoveliidae			
Mesovelia furcata (MULSANT et REY, 1852.)	+	+	+
Veliidae			
Microvelia pygmaea (DUFAUR, 1833.) Törpe víztaposó	-	+	+
Microvelia reticulata (BURMEISTER, 1835.)	-	+	+
Diszes vizicsúszka (Velia caprai /TAMANINI, 1947./)	-	-	+
Gerridae			
Limnoporus rudoscutellatus (LATREILLE 1807.)	-	+	+
Közönséges molnárpoloska Aquarius paludum (FABRICIUS, 1794.)	+	+	+
Gerris odontogaster (ZETTERSTEDT, 1828.)	-	+	+

Gerris argentatus (SCHUMMEL, 1832.)	-	+	+
Gerris lacustris (LINNAEUS, 1758.) Rozsdáshátú molnárpoloska	-	-	+
Gerris thoracicus (SCHUMMEL, 1832.)	+	+	+
Összesen:	9	14	15

Fentieken kívül (VARGHA, 1990.) dolgozatában további 2 faj: Sigara falleni (FIEBER, 1848.) és Micronecta scholtzi (FIEBER, 1864.) is szerepel. Ezekkel összeségében, 21 faj jelenléte tekinthető bizonyítottnak. A felsorolt fajok közül a Limnoporus rufoscutellatus, Velia caprai, Callicorixa praeusta érdemel külön figyelmet, ezek ritka, természetvédelmi szempontból értékes fajok.

Az egyes gyűjtőhelyek poloskafaunájának összehasonlítása

A fajlisták páronkénti összehasonlításához a Soerensen-féle hasonlósági indexet használtam.

$$S\ \% = \frac{2C}{A+B} \times 100$$

Ahol S % a hasonlósági index, C a közös fajok száma, A és B az egyik ill. a másik gyűjtőhely fajszáma. Szilas alsó-Szilas felső lápréti szakasz: S%=89.66 % a két fajlista meglehetősen hasonló, Szilas felső-Naplás-tó: S%=52.17 %. A tó fajszáma (9) jóval kisebb mint a patáké (14 faj). A Tóban a Corixidae család fajai dominálnak mind fajszámban, mind egyedszámban. A Szilas-patakban a vízfelszíni poloskák jelenléte feltűnőbb.

Szilas alsó-Naplás-tó: S%=50.00 %. A hasonlósági viszonyok az előzőhöz hasonlóak. Fentiek alapján megállapítható, hogy a Naplás-tó mint tározó (bár poloskafaunája lényegesen

eltér a patakétól) beékelődése nem változtatja meg a Szilas-patak poloskafaunáját.

A Naplás-tó és környéke összesített, vizi és vízfelszíni poloskafaunájának összevetése néhány más terület adataival (az irodalomjegyzékben szereplő publikációk alapján):

	fajsz.	fajszám	fajszám
Magyarország	50	21	71
Hortobányi Nemzeti Park	22	7	29
Kiskunsági Nemzeti Park	19	8	27
Bükki Nemzeti Park	21	11	32
Barcsi borókás	5	2	7
Bátorliget	12	7	19
Rakaczai-tározó	15	6	21
Balaton	19	8	27
Budapest	13	10	23
Bp. Aranyhegyi-patak	2	-	2
Bp. Balázs-tó	-	5	5
Bp. Feneketlen-tó	-	4	4
Bp. Germanus park	-	4	4
Bp. Mély-tó	3	6	9
Bp. Városligeti-tó	8	3	11
Prága	16	8	24
Bréma	8	5	13
Naplás-tó és környéke	10	11	21

Az eredmények és az irodalmi adatok egybevetése is mutatja, hogy a vizsgált terület Budapest vizei közül poloskafajokban a leggazdagabb. A bizonyított fajok száma (21) nagyobb vizeink, nemzeti parkjaink faunájával összemérhető nagyságú. A patakban ritka fajok is élnek. A Naplás-tóban inkább búvárpoloskák, a Szilas-patakban inkább vízfelszíni poloskák fordulnak elő.

IRODALOM

BAKONYI, G. 1977. Agrárökológiai vizsgálatok vizi élettérben, halkárlevő Heteropterák alapján. Doktori értekezés, pp 145

BAKONYI, G., VÁSÁRHELYI, T. 1981. Controbution to the Heteroptera fauna of the Hortobágy National Park. The fauna of teh Hortobágy Nat. Park, I.: 55-63. Akadémiai, Budapest

BAKONYI, G., VÁSÁRHELYI, T. Aquatic and semiaquatic bugs of the Bükk National Park (Heteroptera: Nepomorpha et Gerromorpha), Kézirat.

BAKONYI,G., VÁSÁRHELYI, T. 1987. The Heteroptera fauna of the Kiskunsági National Park. The fauna of the Kiskunság Nat. Park II.: 88-90., Akadémiai, Budapest.

BENEDEK, P. 1969. Poloskák VII., Heteroptera VII., In: Fauna Hungariae, XVII:1-86.

BENEDEK, P., JÁSZAI, V.E. 1973. On the migration of Corixidae (Heteroptera) based on light trap data. Acta Zool. Acad. Sci. Hung., 19:1-9.

CS. HALÁSZFY, É. 1953. Bátorliget szipókás faunája. Rhynchota. In: SZÉKESSY, V. (ed.): Bátorliget élővilága: 395-401. Akadémiai, Budapest.

FÖLDESSY, M. 1988. A Mátra Múzeum Heteroptera gyűjteménye. Folia Hist.-nat. Mus. Matr.,13: 65-69.

HUFNAGEL, L. 1992. Jelentés a Naplás-tó és a Szilas patak naplásközeli szakaszai akvatikus és szemiakv. poloskafaunájának vizsgálatáról. Kézirat.

MASEK, V. 1983. Asemiakvatice plostice na úzenni velké prahy. Szakdolgozat, pp 108.

MOLDOVÁNYI, L. 1977. Adatok a Hortobágyi vizek poloskafaunájának ismeretéhez (Heteroptera). Folia Entomologica Hungarica, XXX., 2.

MOLDOVÁNYI, L. 1984. Faunisztikai vizsgálatok a Rakaca tározó poloskáin (Heteroptera). Folia Entomologica Hungarica, 45/1/:231-235.

NIEDRIHAUS, R., BRÖRING, U. 1988. Zur Zusammensetzung der Wanzen und Zikadenfauna (Hemiptera: Heteroptera, Ancheorrhynca) naturnaher Grünanlagen im Stadtgebeit von Bremen. Abh. Nat. Verein Bremen, 41(1):17-29.

STOLLLMAYERNÉ, BONCZ (szerk.) 1991. Adatok a Naplás-tó és környéke élővilágához. Calandrella, V/1: 65-84.

SOÓS, Á. 1963. Poloskák VIII, Heteroptera VIII., In: Fauna Hungariae XVII:1-48.

VARGHA,K. 1990. Budapest vizeiben élő akvatikus és szemiakvatikus poloskafauna vizsgálata. ELTE TTK Szakdolgozat, pp 53

VÁSÁRHELYI, T. 1985. A Barcsi borókás poloskafaunájának alapvetése (Heteroptera). In: Dunántúli Dolgozatok Természettudományi sorozat, 5:101-104.

VÁSÁRHELYI, T., BAKONYI, G. 1987. A Balaton vizén és víztükrén élő poloskák (Heteroptera)., Folia Entomologica Hungarica, XLIX:240-241.

VÁSÁRHELYI, T., KONDOROSSY, E., BAKONYI, G. 1990. the Heteroptera fauna of the Bátorliget Nature Reserves. In: The Bátorliget Nature Reserves: 347-355.

ENDES MIHÁLY

A Tokaj - Zempléni-hegyvidék herpetofaunájáról

A szóban forgó természetföldrajzi középtáj számos kistáj összefüggő rendszere (MAROSI-SOMOGYI, 1990.). Ez az összefüggés azonban főként geológiai és geomorfológiai alapokon nyugszik, s ezért nem mindig tükrözi azt a klimatikus és biogeográfiai heterogenitást, amely végső fokon egyes részeinek flórájában és faunájában is tükröződik (ENDES, 1991/a, 1991/b.) A fenti irodalmi forrásokból azonban mindezekre a kérdésekre választ kaphatunk, így e helyütt az egyébként elkerülhetetlen ismétlésektől eltekinthetünk. Míg azonban előző dolgozataimban bizonyos megfontolásokból (lásd ott!) egyes peremterületeket nem tárgyaltam, most a tágabb - u.n. természetföldrajzi - határokat vettem figyelembe. Ezzel ugyanis lehetőség adódott számos, jelentős faunisztikai és ökológiai adat összegyűjtésére és publikálására. Anyagom értékelése során egyértelműen bebizonyosodott, hogy a széles ökológiai valenciájú fajoktól eltekintve (a hazai herpetofauna 31 fajából eddig 25 került itt elő: 14 Kétéltű és 11 Hüllő, s ezek közül 15-öt ilyennek tartok) az "igazi" alföldi fajok (mocsári béka, tavi béka) hiányoznak. A többi hasonló jellegű faj zömmel, vagy kizárólag az alacsonyabb fekvésű, alföldivel szomszédos vidékeken, illetve meleg, száraz, déli lejtőkön (Tokaji-hegy) él, mindenütt csekély számban. Ugyanakkor a "hegyi" fajok közül a sárgahasú unka helyenként a dombságban is jellegzetes (Füzér melletti Korom-tető: megítélésem szerint egyértelműen montán jellegű környezetben), míg a gyepi békát a síksági peremvidéken is kimutattam (ENDES, 1992.).